

Het Pantheon in Rome

Beschrijving

Van alle wereldsteden die ik bezocht, is *Rome* me het beste bijgebleven. En van al het moois dat Rome (en Vaticaanstad!) te bieden heeft, is voor mij het *Pantheon*, aan de zuidzijde van de *Piazza della Rotonda*, het meest intrigerend. Het Pantheon is een complexer gebouw dan het blote oog doet vermoeden en het houdt de gemoederen van historici en archeologen al vele jaren bezig.

Vandaar dat ik me wat dieper in de historie ervan heb verdiept:

Het Pantheon

Het Pantheon in Rome is een van de best bewaard gebleven Romeinse gebouwen ter wereld. Dit dankt het gebouw aan het feit dat het in de 7e eeuw werd omgevormd tot kerk en continu in gebruik is gebleven en onderhouden. Het Pantheon is nu nog steeds in gebruik als rooms-katholieke kerk en is gewijd aan de *Heilige Maria* en de martelaren (*Santa Maria ad Martyres*). Die benaming, *“martyres”* (martelaren) is verbonden aan een verhaal waarvan niemand nog weet of na kan gaan of het waar is; men zegt dat er in de vloer van het Pantheon 28 kruiwagens vol botten van martelaren zijn leeggestort!

Pantheon, Rome – vooraanzicht

Romeinse keizers

De naam Pantheon wordt vaak vertaald als *tempel van alle goden*. Een betere vertaling is echter misschien *geheel goddelijk*, net als het woord *panagia* – een van de epitheta van de Maagd Maria – *geheel heilig* betekent en niet *alle heiligen*, en het woord *panormos* weer *volledige haven* betekent. *Pan* zou dus ook in Pantheon beter als *geheel* of *volledig* gelezen kunnen worden.

Het oorspronkelijke gebouw dateerde uit 27 v. Chr. en werd gebouwd onder het consulaat van *Marcus Agrippa*. Die tempel werd in 80 n. Chr. tijdens een grote brand verwoest. Onder keizer *Domitianus* werd het Pantheon weer hersteld. In 110 tijdens de regering van keizer *Trajanus* (98-117) werd het Pantheon door de bliksem getroffen. Voor de tweede keer moest het Pantheon weer worden opgebouwd. Keizer *Hadrianus* liet tussen 119 en 125 het Pantheon geheel herbouwen, waarbij het zijn huidige ronde vorm kreeg.

Inscriptie op façade

De oorspronkelijke wijdingstekst die Agrippa als opdrachtgever vermeldde, werd ook op het nieuwe gebouw aangebracht. Op de façade (gevel aan de voorzijde) staat in bronzen letters:

M · AGRIPPA · L · F · COS · TERTIUM · FECIT

Dit betekent: *Marcus Agrippa, de zoon van Lucius, maakte dit tijdens zijn derde consulaat*. Hoewel het huidige Pantheon dus onder Hadrianus werd gebouwd, liet hij *niet* zijn eigen naam op de gevel vereeuwigen, omdat hij daarmee de senaat voor het hoofd zou stoten. Keizer Domitianus had eerder enkele gerestaureerde gebouwen met zijn eigen naam beschreven, wat hem niet in dank was afgenomen. Het kwam Hadrianus bovendien niet slecht uit dat er op deze plek al eerder door Agrippa was gebouwd. Door de verbinding aan te houden met Agrippa, rechterhand van keizer *Augustus*, kon Hadrianus zich als legitiem opvolger van Augustus presenteren.

Pantheon, Rome in vogelvucht

Augustus en Hadrianus

Dit wordt nog verder bevestigd doordat de as van het Pantheon gebouw zich namelijk op 355 graden naar het noorden bevindt en hierdoor direct gericht is op de ingang van het Mausoleum van Augustus, dat zich circa 750 meter verderop bevindt.

Dit zorgt voor een visuele connectie tussen de bouwwerken. Doordat Hadrianus zijn *pronaos* (voorportaal) op exact dezelfde locatie heeft geplaatst, is er ook een visuele link gecreëerd tussen Hadrianus en Augustus. Weliswaar zijn al ten tijde van Hadrianus zijn nieuwe gebouwen tussen het Pantheon en het Mausoleum van Augustus geplaatst.

Het meest opvallende element op de façade is het formaat van de letters van de inscriptie. Die zijn circa 70 centimeter hoog en gemaakt van brons. Dit is een unieke afmeting: deze letters zijn de grootste bronzen letters die in Rome te vinden zijn. Er is slechts één andere bronzen inscriptie in Rome die enigszins in de buurt komt van dit formaat: de inscriptie van de deels gereconstrueerde *Tempel van Castor en Pollux* op het Forum Romanum uit 6 na Chr. Die zijn circa 50 centimeter hoog.

De tempel (pilaren en podium) van Castor en Pollux op het Forum Romanum

Katholieke kerk

De tempel werd in 609 door keizer *Phocas* geschonken aan paus *Bonifatius IV* die van het gebouw een kerk maakte, gewijd aan de Heilige Maria en alle Heiligen en Martelaren. Veel andere tempels werden na de opkomst van het christendom afgebroken. Het Pantheon werd dit lot bespaard doordat de katholieke kerk het gebouw min of meer adopteerde.

Rafaël

In het Pantheon liggen verscheidene vooraanstaande Italianen begraven. De beroemdste persoon die werd bijgezet is natuurlijk *Raffaello Sanzio* uit *Urbino* (1483-1520), in het Nederlandstalig gebied beter bekend als *Rafaël*. Men vindt de graftombe van Rafaël rechts van de graftombe van *Koning Umberto I*. Ook Rafaëls verloofde *Maria Bibbiena* werd hier begraven. Zij was de nicht van een van zijn beschermheren. De twee waren jarenlang verloofd, maar trouwden nooit. Uiteindelijk stierf Maria eerder dan Rafaël. Het heeft er alle schijn van dat de kunstenaar veel meer geïnteresseerd was in zijn minnares, de bekoorlijke *Margarita Luti*, *La Fornarina* (de bakkersdochter). Zo heet het beroemde portret dat Rafaël van haar schilderde. De tekst op de sarcofaag die in de graftombe ligt, stelt dat de kist de OSSA ET CINERES (botten en as) van de kunstenaar bevat.

Bovendien wordt zijn graf gesierd met een versregel: *Hier ligt Rafaël. Toen hij nog leefde vreesde Moeder Natuur door hem overtroffen te worden; toen hij stierf vreesde ze met hem te sterven.*

De kunstenaar Rafaël heeft zijn graftombe in het Pantheon

Functie

Historici hebben in de loop der jaren meerdere mogelijkheden gegeven voor de functie van Het Pantheon. Sommigen beweren dat het een tempel was, maar ook een functie als zonnewijzer of audiëntiezaal van de keizer wordt niet uitgesloten. Daarnaast heeft het unieke ontwerp van het Pantheon het nodige bijgedragen aan de vele discussies. Zo claimen diverse wetenschappers dat het ontwerp zo ingenieus was dat al onze voorgaande generaties het gebouw te mooi vonden om het af te breken of te vernietigen en dat dit een belangrijke factor voor zijn conservering moet zijn geweest.

Pantheon, Rome â?? van binnen en omhoog

Constructie materiaal

Daarnaast is er nog een discussiepunt waar de meningen over uiteen lopen: het bouw materiaal van het Pantheon. Maar deze discussie is recent beslecht met een onderzoek dat de exacte samenstelling van het gebruikte materiaal heeft onthuld. Dit, op beton lijkende, materiaal is bijzonder duurzaam en stevig, waardoor verschillende wetenschappers van mening zijn dat met name het bouw materiaal veel heeft bijgedragen aan de conservering van het gebouw.

In een volgend bericht gaan we dieper in op de indeling en functie van het Pantheon.

Datum aangemaakt

2021/02/01